

Deprem Öncesi ve Sonrası Engelli Olan Depremzedelerin Durum Tespiti ve Sağlık Bakım Gereksinimlerinin Belirlenmesi: Malatya İli Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Mücahide Gökçen Gökalp

Amasya Üniversitesi

Doğal afetler, acil durumlar, olağan dışı durumlar; etkilenen bölgedeki nüfusun yaşamını ciddi oranda tehdit eder, yaşamı kurtulan nüfusun sağlığı üzerinde ise, olumsuz önemli bir etkiye sahiptir. Diğer deyişle afet ve acil durumların insan sağlığı üzerinde büyük olumsuz etkileri vardır. Sağlık/hastalık durumunun temel göstergesi olan yaşamsal bulgular, vücudun fizyolojik durumunu yansıtan, homeostatik dengeyi değerlendirmeyi sağlayan, sistemlerin çalışma düzeni hakkında bilgi veren ve hastalıkların öntanısı olabilen önemli verilerdir. Bu nedenle bireyin yaşamsal bulgularında olumsuz değişiklik/değişikler saptanması bireyin sağlığı ile ilgili normalden sapmayı, hastalık varlığını veya hastalığa doğru giden olumsuz bir değişiklik olduğunu gösterir. Bu bağlamda toplumun sağlığını korumak ve gelişimini iyileştirmek için; yaşamsal belirtilerin değerlendirilmesi, maliyet efektif diğer bir deyişle uygun maliyetli ve kolay ulaşılabilir bir ön müdahaledir. Afet durumlarında ilk ve temel endişe; yaşamın devamlılığının sürdürülmesidir; ancak bireyin yaşamının kurtulmasından sonra ise, sağlığın sürdürülmesi ve hastalıkların özellikle de bulaşıcı hastalıkların önlenmesi temel hedef haline gelir ki, kişinin evini kaybetmesi, yaşadığı yerden ayrılması, yerinden edilmesi, yaşamsal gereksinimlerini tam karşılayamayan geçici barınma çözümlerine taşınması ve olağan dışı kısıtlı yaşam koşulları nedeniyle yeterli dengeli beslenme, yeterli hijyen, yeterli termoregülasyon ile ilgili zorluklar ve yaşanan afetin bireyin ruhsal/psikolojik durumunda oluşturduğu post-travmatik bozukluklar, afetin birey ve toplum sağlığı üzerinde oluşturduğu ciddi önemli endişe ve sorunlar olarak gündeme oturur. Ağır stres verici olayların çeşitli bozukluklara yol açtığı görüşü; bilinen tıbbi bir bilimsel gerçektir ve çok eskiye dayanır (Elliott ve Coventry, 2012). Bu nedenle afet bölgesinde güvenlik, barınma, yiyecek ve temiz su gibi afetle ilgili acil ihtiyaçların karşılanmasına ek olarak, acil durumlarda hemşirelik bakımının verilmesini de gerektirmektedir. Hemşirelik bakım sürecinin ilk aşamasında; hemşirelik bakımı için veri tabanını oluşturmaya yönelik girişimler yer almaktadır. Çünkü bireyin öz bakım gereksinimlerinin saptanabilmesi ve ihtiyaç duyduğu bakımın planlanması için kapsamlı bir veri değerlendirmesi gerekir. Bu değerlendirmenin bir bölümü yaşamsal bulguların değerlendirmesi ile yapılırken bir bölümü de fiziksel değerlendirme ile yapılabilir ve hemşirenin bireyleri değerlendirmesi sırasında normal değişiklikleri ve bulguları tanımlayabilmesine yardımcı olur (West, 2006; Görgülü 2014). Hemşirenin bireyi fiziksel değerlendirmesi diğer adı ile sağlık tanınması; hemşirelik literatüründe yeni bir kavramdır ve hastalıkların teşhisi ile ilgili bir girişim değildir sadece bireyin sağlık ve hastalık durumunun ön tanınmasını içerir. Oysa doktorun fiziksel değerlendirmesi, hastalıkların tanılama ve teşhis sürecinin önemli bir bölümü olup, fiziksel değerlendirme kavramı ile değil, fizik muayene kavramı ile tanımlanır. Hastaların hemşire tarafından sağlık ön tanınması için fiziksel değerlendirilmesine yönelik kapsamlı hemşirelik girişimleri yaklaşımı, ilk kez 1960'larda Kuzey Amerika'da tanıtılmıştır ve daha sonra hemşirelik yüksek lisans programlarına kapsamlı fiziksel değerlendirme becerisi dersleri dahil edilmiştir. Hemşirelik lisans eğitimi müfredatında ise 1970'li yıllarda fiziksel beceri dersi olarak yerini almıştır. Amerikan Hemşireler Derneği tarafından 1973 yılında düzenlenen hemşirelik kongresinde, fiziksel değerlendirme becerisinin hemşirelik uygulamalarında gerekli olduğu ve bireyin/ toplumun sağlığını koruma ve yükseltmede başarıyı artıracığı belirtilmiştir (Görgülü, 2014; Zambas 2010;Taller ve Felman,1984). Günümüzde hemşirenin primer yani sağlığı koruma kategorisindeki görevleri kapsamında yer alan sağlık öyküsü alma ve sağlık tanınması diğer deyişle, fiziksel değerlendirmeyi içeren fiziksel tanılama beceri eğitimi; hemşirelik lisans,

yüksek lisans ve doktora müfredatında yer almaktadır (Görgülü.2014; Natapoff ve Moetzinger, 1982).

Afetler sırasında afetzedelere uygun biçimde ve erken zamanda yaşam desteği/sağlık desteği sağlamak için çok sektörlü multidisipliner bir planlama geliştirmek kritik öneme sahiptir. Ancak, bunun yanısıra, afet durumlarında insan sağlığı ile etkili bir şekilde ilgilenmek ve hastalıkları özellikle de kısıtlı ve/veya olumsuz yaşam koşullarından dolayı afetler sonrası sık görülen bulaşıcı hastalıkları önlemeye hazırlıklı olmak gerekir. Hemşirelik bakımının temel bir bileşeni olan yaşamsal bulguların izlenmesi ve kaydedilmesi, hastanın klinik bireyin sağlık durumundaki değişimin erken tespiti için gerekli olan temel hemşirelik girişimleridir (Rose ve Clarke 2010; Mok, Wang ve Liaw 2015; Freit ve Preto 2017).

Bu çalışma, depremde sonra, çadırlarda yaşayan depremzedelerin sağlık göstergelerindeki değişiklikleri, normal olmayan sağlıktan sapma durumlarını ve varsa olası hastalık belirtilerini erken saptamak, sağlık bakım sorunlarının ve bakım gereksinimlerinin tanımlanmasını sağlamak, hastayı kesin tanı ve tedavi için hekime yönlendirmek, bakım için gerekli ön planlamayı yapabilmek, bakım aktiviteleri için en uygun zamanı ve girişimi belirlemek amacıyla planlanmıştır. Bu düşüncelerle planlanan bu araştırmanın temel amacı, 6 Şubat 2023'de merkez üstü Kahramanmaraş'ta meydana gelen büyük depremde sonra çadır kentlerdeki yaşayan depremzedelerin yaşamsal bulgularının profilini çıkarmak, sağlık tanılamalarını ve sağlık bakım gereksinimlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilecek araştırma; ilgili sağlık literatürüne kanıt oluşturacak veri sağlarken, depremzedeler için de yapılacak sağlık bakım girişimlerinin planlanması ve uygulanması için rehber olacaktır çünkü araştırma sonuçları arasında olumsuz sağlık göstergeleri olan mevcut hastalık veya hastalık riski belirtileri gösteren depremzedelerin verileri, çadırın bağlı bulunduğu resmi yetkililere iletilecektir. Bu bağlamda bu araştırmanın depremzedelerin sağlığına katkı sağlayacak bir araştırma olacağı düşünülmektedir.